

ועידת נצרת החמישית לקידום
הבטיחות בעבודה בחברה הערבית

השפעת סיכוני הבטיחות על
כלכלת החברה הערבית

ד"ר רמזי חלבי

8/7/2025

שינויים במבנה המשק הישראלי

- השפעת המדע והטכנולוגיה – הכפר הגלובאלי, הדיקטטורה הפוליטית בסין, מהפכת הסחר של נשיא ארה"ב, דילמת אילון מאסק !!
- הפרטה והקטנת הטבות ומענקים בעידן הקפיטליזם – קץ הסוציאליזם בישראל.
- צמצום הסקטור הציבורי "השמן" (קצבאות, מס חברות, דמי ביטוח לאומי) לטובת העסקי.
- ליברליזציה ורפורמה בשוק ההון – ועדת בכר.
- מכלכלה פשוטה למתוחכמת – מהפכת היי-טיק (ייצוג נמוך 5% לערבים). משקל החקלאות ירד ל-3% ועדיין יוצר שפע.
- עלויות כלכליות למלחמות כ-300 מיליארד ש\$: "חרבות ברזל", "עם כלביא" ומגפת הקורונה .

במאקרו ישראל עשירה: כ-54 אלף \$ תמ"ג לנפש, שכר ממוצע כ-3700 \$

העשירייה הפותחת

- טבע : בנו של מייבש הביצות הקים אימפריה.
- ישקר : פוטר כי לא היה מהנדס והפך לסמל.
- מובילאיי : המכונית האוטונומית תקדם הייטק (נמכרה לאינטל בסכום של 15.3 מיליארד \$..)
- אמ-סיסטמס : מחזיק מפתחות + זיכרון מהיר.
- צ'ק פוינט / מלאנוקס : תחום אבטחת מידע .
- אינדיגו : פיתוח מדפסות דיגיטליות.
- נטפים : טכנולוגיה חקלאית ומערכות השקייה.
- כתר : מוצרי פלסטיק במיליארד ₪.
- וויז : בזכותה הפסקנו ללכת לאיבוד ונמכרה לגוגל בסכום של 1.3 מיליארד \$.
- מדינול : סטנט רפואי למחלות לב (ריכטר).

התגברות אי השוויון וצמיחה לעשירים - פערים סוציואקונומיים

- ב-10 שנים האחרונות: רווחי המעסיקים גדלו וחלק העובדים ירד מ-67% ל-62%.
- שיעור העוני בישראל כ-21% שהם כ-2 מיליון איש לעומת 12% במדינות ה-OECD (מדד ג'יני). יוקר המחיה ומחאת 2011.
- המדיניות תומכת במגזר עסקי על חשבון העובדים: הפחתת מס חברות ל-23% והפחתת תשלומי ביטל"א למעסיקים.
- תופעות בולטות: הכפלת הוצאה לבריאות, חינוך מקצועי לפריפריה ולערבים, השכלה גבוהה ביישובים מבוססים, שכר הבכירים פי 77 משכר מינימום, פערי ג'נדר ובין העדות, פנסיה לעשירים ומיסוי לא שוויוני (מע"מ).

כלכלה ותעסוקה בחברה הערבית

- תהליך מודרניזציה, מלווה במהפך תרבותי ומשבר ערכים עקב שינויים בחיי יום יום.
- חדירת תיעוש ליישובים, תופעת העיור והתרופפות ה"חמולה". התרחבות של עבודת כפיים ושכירה מחוץ ליישובים.
- התבססות על ענפי תעסוקה מסורתיים .
- עוני ואבטלה 42% מהמשפחות הערביות מתחת לקו העוני (22% בקרב חרדים).
- משבר כספי ברשויות המקומיות הערביות, קיצוץ 5 מיליארד ש"ח בתכנית החומש "תקדום" (החלטה 30,550 מיליארד ש"ח).
- תעסוקת נשים כאתגר (כ-40% בשוק העבודה) במיוחד במשבר הנוכחי.

מאפייני העסקים הקטנים בקרב המיעוטים

- ריבוי יחסי של עסקים קטנים ישנה תלות כלכלית בקהילה ורצון לחזק אותם (כ-98%).
- השוק המקומי קטן ומסורתי פוטנציאל מוגבל ותחרות גדולה (תופעות חיקוי וקשרים).
- דואליות כלכלית יחסי גומלין עם השוק היהודי שמהווה יעד קשה להשגה (כולל אפליה בענפים).
- מחסור במקורות מימון: קשיים בהשגת בטחונות לבנקים, חשיפה מוגבלת לכלי מימון, העדר רישום נכסים בטאבו!

השפעת סיכוני הבטיחות על כלכלת החברה הערבית

- השקעות זרות ומקומיות: סיכוני בטיחות גבוהים ירתיעו משקיעים פוטנציאליים.
- תעסוקה: בעיות בטיחות פוגעות במקומות עבודה, חשש לאלימות, נזק ואבטלה.
- הוצאות ציבוריות: חשש לפגיעה במשאבים ציבוריים כדי לשפר את המצב הביטחוני.
- צמיחה כלכלית: חוסר יציבות משפיע על הכלכלה כולל תיירות, מסחר ותעשייה.
- תדמית ציבורית: פגיעה בתדמית החברה הערבית, סטיגמות ומניעת שיתופי פעולה.
- פיתוח תשתיות: גרימת בעיות בתחבורה, חינוך, שירותים ציבוריים וכלכלה מקומית.

הקשר בין כלכלת החברה הערבית לבין הקפדה על בטיחות בעבודה

- בטיחות בעבודה תורמת לצמיחה כלכלית על ידי הפחתת שיעור תאונות עבודה.
- עליה בשיעור התעסוקה, ירידה באבטלה ושיפור בפרנסת המשפחות.
- עסקים עם מוניטין של הקפדה על בטיחות ימשכו השקעות וקידום כלכלה מקומית.
- שיפור תדמית ציבורית ושת"פ כלכלי.
- עובדים שמרגישים בטוחים בעבודה נוטים יותר למחויבות ופרודוקטיביות.
- שיפור במיומנות וידע, דבר שמעלה את איכות העבודה והערך הכלכלי של העובד.

השפעת סיכונים בענפי תעסוקה מסורתיים על העובדים

- בנייה: ענף מסוכן, חוסר שימוש בציוד מגן, הכשרה לא מספקת והעדר תקני בטיחות.
- מסחר: חשש מאלימות, גניבות כגורם לחוסר ביטחון, קשיים בהשגת ביטוח ואשראי.
- תיירות: תחושת חוסר ביטחון עקב תשתיות עם בעיות בטיחות.
- הסעות והובלות: ענף הנתון לסיכון גבוה לתאונות בכבישים וחוסר פיקוח על נהגים.
- הערה: בעיות בטיחות משפיעות על העובדים, התפתחות הכלכלה המקומית ואיכות חיים בקהילה. נדרש שת"פ בין ממשלה, עסקים וקהילה.

תפקיד הממשלה בשיפור תנאי הבטיחות בענפי תעשייה מסורתיים

- חקיקה ורגולציה: החמרת תנאי בטיחות, ציוד מגן, פיקוח וענישה על עבירות בטיחות.
- פיקוח ואכיפה: ביצוע בקורות בעסקים ואתרי עבודה.
- העשרה והדרכה: פיתוח תכונות לעובדים ומעסיקים.
- תמיכה כלכלית: מענקים והלוואות לעסקים לשיפור תנאי בטיחות ושת"פ עם ארגוני עובדים ועמותות.
- קמפיינים ציבוריים: במטרה להעלות מודעות.
- תמיכה במחקר ופיתוח: פתרונות טכנולוגיים.
- שת"פ עם הקהילה בחברה הערבית: הבנת הצרכים והאתגרים הייחודיים ותיאום פעולות לשיפור.
- גורמי סיכון: חוסר הכשרה, ציוד לא בטוח, חוסר פיקוח, עייפות ולחץ, אלימות וחוסר בתקשורת.

תפקיד הרשות המקומית בפיתוח הכלכלי

- שינויים בתפיסת הארגון והקשרים עם הסביבה החברתית והפוליטית (הרשות כזם כלכלי, תמריצים לעסקים).
- השפעת המדיניות הממשלתית על ניהול הרשות : סוף עידן צ'יץ', מחויבות לניהול מקצועי ואיכותי ופגיעה בייצוגיות.
- התגברות על מכשולים: פיגור בתכנון ובנייה, בעלות פרטית על קרקעות, התמודדות עם פארקים ושמורות טבע.
- הצורך במנגנון כלכלי: אזור תעסוקה משותף, אשכול של ישובים, חברה כלכלית, עמותת תירות ומסחר, מרכז מעו"ף ומרכז הכוון תעסוקתי (רייאן) מועדון עסקים וכד'.
- סיכויים וסיכונים בסביבה הרלוונטית: אזורי עדיפות, יזמות, קולות קוראים, שוויון ומימוש תכניות רב-שנתיות לצמצום פערים החלטות 959 ו-550 מ-24/10/2022 "תקדום" חומש.

מודל היזמות המסורתית

סביבה:

מיקום גיאוגרפי – מרחק
פיזי ומנטאלי (פריפריה)

ענף תעשייתי מתאים

הכרת מימון ושווקים

תשתיות פיזיות ברמה
נמוכה

קשרי היזם עם ספקים
ולקוחות – לא שייכים
לרשת החברתית

התרבות היזמית

ערכים ונורמות:

ערכי משפחה – תעסוקת
נשים

חוסר אמון בממסד

נכונות לסיכונים (זמן !)

חריצות, יושר, עצמאות

ידע מקצועי וניהולי

משאבים:

תמיכה מוסדית
מצומצמת

תמיכת המשפחה
ומעמד החמולה

קשרים פוליטיים

יכולת גיוס ההון

שימוש בטכנולוגיה

כח-אדם לא מיומן

סוגיות בעסקים ובנדל"ן

- מצוקת קרקע למגורים ולתעסוקה ביישובים הערביים. במקביל, קיימות דרישות להרחבת שטחי שיפוט בגליל, במרכז ובדרום.
- משרד השיכון מקדם בניה רוויה ביישובים, יש להתחשב באלמנטים תרבותיים.
- שיווק המסורת כעסק: שווקים ומרכזי קניות המבוססים סחורה ושירותים אקזוטיים.
- פיגור בתכנון גורם ל-: בניה לא חוקית, העדר חיבורי חשמל, סכנת הריסת בתים, מיעוט שטחים שייעודם תעשייה ומסחר. בתוכנית החומש הוקצו תקציבים לתכנון.
- שילוב היישובים הערביים באזורי תעשייה ומסחר משותפים עם ישובים יהודיים סמוכים: 6 אזורים בצפון, משולש ודרום.

פתרונות לקידום פרויקטים

- תכנון, מימון וביצוע פרויקטים ברשויות מוגבל, בייחוד בשת"פ עם הסקטור הציבורי והפרטי (בשיטות BOT;PFI)
- שימוש במסגרות ארגוניות מודרניות : קרן השקעות, שותפויות (מרכז המזון, בבקום- מטריקס), הנפקה בבורסה (בולס וקדמני).
- שיעבוד נכסים שניתן לממש, הלוואות בערבות מדינה (70%-85%, בעל העסק נדרש להפקיד 25% כביטחון), בגופים פיננסיים (מעו"ף, תבור, קרן קורת, BDI, "עסק משלך").
- התנהלות מקצועית מול הבנקים מפתח חשוב, פערים בריבית בין לקוחות לפי דירוג (דו"ח הוועדה להגברת התחרות דנה בעניין) ולהימנע מהלוואות בשוק האפור (מהווה מקור אלימות).
- כלכלת שלום: תושבי ישראל יהוו גשר לשיווק בעולם הערבי, בייחוד השלום עם המפרץ.

השתלבות ורווחה נפשית : לא על הכסף לבדו

- 4 אבטיפוסים של השתלבות בחברה אחרת (ישראלית מודרנית או בחו"ל - רילוקישין): 1. דו-תרבותי (מזוהה באופן שווה), 2. מתבדל כמשק סגור, 3. נטמע לגמרי, 4. אינדיבידואל - עצמאי בשטח. לפי מחקר דר' כרמית תדמור הדו-תרבותי שולט (יצירתי, חדשני, בעל מוניטין).

- לפי השקפת 2 כלכלנים מובילים בעולם בן בירננקי וסטנלי פיישר : רווחה נפשית חשובה יותר מעושר ! המדדים : מערכת קשרים חברתיים טובים, בטחון אישי וקולקטיבי בקהילה.

תודה על ההקשבה !

THINK BIG !

בהצלחה

